

TALABALARNING IQTISODIY AXBOROT KOMPOTENTLIGINI RIVOJLANTIRUVCHI OMILLAR

Rajabov Asliddin Xolmirzayevich

Toshkent amaliy fanlar universiteti "Informatika" kafedrasi katta o'qituvchisi.

rajabovasliddin254@gmail.com orcid 0009-0001-0617-4859

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14857160>

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiyot yo'nalishlari talabalarining iqtisodiy axborot kompetentligini rivojlantirishda qollaniladigan pedagogik, psixologik, ijtimoiy, iqtisodiy omillar haqida fikr yuritiladi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические, психологические, социальные и экономические факторы, используемые в развитии экономической информационной компетентности студентов-экономистов.

Abstract: This article examines the pedagogical, psychological, social and economic factors used in the development of economic information competence of economics students.

Kalit so'zlar: kompetensiya, axborot, iqtisodiy axborot, pedagogik aspektlar, psixologik aspektlar, ijtimoiy va iqtisodiy aspektlar, kompyuter tarmoqlari, iqtisodiy bilimlar, kompyuter texnologiyalari, dasturiy ta'minot, ma'lumotlar bazalari.

Kirish

Jamiyat rivojlanishining asosiy ustunlaridan biri bo'lgan iqtisodiy soha xodimlarini tayyorlash bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biriga aylanib ulgurdi. Bundan kelib chiqib aytish mumkinki, pedagoglar oldidagi ma'suliyatni yanada oshiradi. Bo'lajak iqtisodchilarning iqtisodiy axborot kompetentligini oshirish jarayonida pedagogik, psixologik, ijtimoiy, iqtisodiy vositalar asosiy omillar sifatida qaraladi.

Pedagogik va psixologik omillar mutaxassisning yetuk shaxs bo'lib rivojlanishini ta'minlasa, iqtisodiy vositalar o'z sohasiga oid bilimlarni egallashida asosiy omil sifatida xizmat qiladi.

Oliy ta'lim tizimida yuqori darajadagi axborot kompetensiyasini shakllantirish bo'lajak iqtisodchining kasbiy faoliyati samaradorligini ta'minlashning zaruriy talabidir. Bu esa talabalarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi faoliyatni mazmunli amalga oshirish va boshqarishga hissa qo'shadigan qadriyat sifatida axborot kompetensiyasini maqsadli shakllantirishni taqozo etadi.

Adabiyotlar tahlili

Очиров М.Н va Лобсанова О.А larning fikricha axborot kompetensiyasini turli xil hayotiy vaziyatlarda ma'lumotlardan foydalanish normalari va qoidalaridir. Bu har qanday inson faoliyatini amalga oshirish uchun universal talabdir. Axborot kompetensiyasiga ega bo'lish - bu insonning hayotiy faoliyatining barcha turlarida ma'lumot olish va undan foydalanish qobiliyatidir.

Mualliflarning ta'kidlashicha axborot har qanday inson faoliyatining atributi bo'lganligi sababli, axborot kompetensiyasi asosiy hisoblanadi. Shuning uchun axborot kompetensiyasini ham kalit deb atash mumkin. Ijtimoiy sohada ham, kasbiy sohada ham farovon hayot uchun tashqi muhitning barcha kutilmagan holatlariga u yoki bu darajada bardosh berish uchun har bir kishi bunga ega bo'lishi kerak.

Mualliflarning fikricha axborot kompetensiyasida quyidagi muhim xususiyatlarni ajratib ko'rsatadi. Bular: axborot, kommunikativlik, hamkorlik va muammolarni hal qilish. Boshqa barcha asosiy kompetensiyalar ulardan shakllanadi. Ushbu to'rtta elementar vakolatlar orasida ma'lumot boshqalardan mustaqildir. Kommunikativ kompetensiya odamlar o'rtasidagi muloqot normalari va qoidalari majmui sifatida axborot kompetensiyasi asosida shakllanadi; kooperativ kompetensiya - axborot va aloqaga asoslangan shaxsning boshqa odamlar bilan hamkorligi normalari va qoidalari to'plami sifatida; muammolarni hal qilish uchun normalar va qoidalar to'plami sifatida muammoli - qolgan uchta vakolatga asoslangan¹.

Natijalar

Talabalarining iqtisodiy axborot kompetensiyasini rivojlantirishda pedagogik aspektlardan foydalanish quyidagi natijalarni berishi mumkin:

- Pedagogik texnologiyalardan foydalanib iqtisodiy bilim va ko'nikmalarni yoritib berish tushunarliklik darajasini orttiradi;
- Berilgan bilimlarning eslab qolinish darajasi ko'tariladi;
- Pedagog dars jarayonida qisqa vaqt ichida ko'p ma'lumot berish imkoniyatiga ega bo'ladi.

¹ <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnaya-kompetentnost-fundamentalnyy-podhod>

Iqtisodiy axborot kompetensiyasini rivojlantirishda psixologik aspektlardan foydalanish quyidagi natijalarni berishi mumkin:

- Talabani bilimlarni qabul qilish darajasiga qarab ma'lumot berish o'zlashtirish darajasini belgilab beradi;
- Talabani psixologik xususiyatidan kelib chiqib pedagogik texnologiyalarni qo'llash, vaqtni behuda sarflashning oldini oladi;

Iqtisodiy axborot kompetensiyasini rivojlantirishda iqtisodiy bilimlardan foydalanish quyidagi natijalarni beradi:

- Mutaxassislikka oid bilimlarni mukammal o'zlashtiradi, bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi;
- Bevosita iqtisodiy jarayonlarda ishtirok etish ko'nikmalariga ega bo'ladi;
- Iqtisodiy axborotlarni o'zlashtirish, qayta ishlash va tahlil qilish qobiliyatlari shakllanadi;
- Iqtisodiyot tizimlarida ishlaydigan dasturiy ta'minotdan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Muxokama

Kompetensiya - bu ma'lum bir kompetensiyaga ega bo'lish, ya'ni o'z faoliyati bo'yicha bilim va tajribaga ega bo'lish, ob'ektiv mulohazalar va to'g'ri qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Iqtisodiy axborot kompetensiyasi – bu iqtisodiy ma'lumotni tanlash, o'zlashtirish, qayta ishlash, o'zgartirish va ishlab chiqarish jarayonlarini aks ettirish natijasi bo'lgan shaxsning integratsiyaviy sifati bo'lib, u maqbul qarorlarni ishlab chiqish, qabul qilish, bashorat qilish va amalga oshirish imkonini beradi.

B.E.Евдокимова, О.В.Ибрагимова, Г.В.Нагорнова, Н.В.Никаноркина lar iqtisodiy axborot kompetentligi haqida quyidagi fikrlarni bildiradi: iqtisodchilarning axborot madaniyati va axborot kompetensiyasini rivojlantirish muammosi ko'plab psixologik-pedagogik tadqiqotlarda o'z aksini topgan, bo'lajak iqtisodchi mutaxassislarni tayyorlash jarayonini axborotlashtirish ishlarida ancha chuqur tahlil qilingan².

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda iqtisodiy axborotni faol mustaqil qayta ishlash bo'yicha bilim, ko'nikma va ko'nikmalarda namoyon bo'ladigan axborot kompetensiyasi jamiyatning kasbiy talablariga muvofiq bo'lajak bakalavr-iqtisodchining intellektual salohiyatini rivojlantiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi.

О.С. Корневой, Е.В. Могилевская, В.К. Сафина, И.Л. Савостьянова lar iqtisodchining axborot kompetensiyasini "shaxsning axborot texnologiyalari vositalari va axborotni boshqarish ko'nikmalarini egallash darajasi bilan belgilanadigan, moliyaviy-xo'jalik faoliyatidan chuqur xabardorligini tavsiflovchi va ularga samarali harakat qilish imkonini beradigan bilim darajasi" deb tushunadi. unda axborot jamiyatida muvaffaqiyatli yashash va ishlash uchun" degan fikrlarni bildiradi.

Bo'lajak iqtisodchining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning alohida ahamiyatini qayd etib, I.L. Savostyanova ta'kidlaydiki, ish beruvchilari "asosiy vakolatlar" ro'yxatida birinchi o'ringa ma'lumotni olish, saqlash va qayta ishlashning asosiy usullari, usullari va vositalarini bilish bilan bog'liq vakolatlarni qo'yadilar; axborotni boshqarishning bir qismi sifatida global kompyuter tarmoqlarida zamonaviy aloqa vositalariga ega kompyuter ko'nikmalarining mavjudligi bilan [8]. Shunday qilib, shuni ta'kidlash mumkinki, bo'lajak iqtisodchi bakalavrlarning axborot kompetensiyasini shakllantirish yuqori sifatli kasbiy oliy ta'lim olishning zarur shartidir.

Iqtisodiy axborotlar bilan ishlash bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda pedagoglardan pedagogik, psixologik va iqtisodiy bilimlarni mukammal bilishi talab qilinadi. Shu bilan birgalikda pedagog axborot texnologiyalari sohasini yaxshi bilishi, axborotlarni tahlil qila olishi, ularni qayta ishlay olishi, texnik va dasturiy vositalardan foydalana bilishi talab qilinadi.

Ilmiy va uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish oliy o'quv yurtlari talabalari o'rtasida kasbiy yo'naltirilgan vazifalar orqali kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish maqsadga muvofiq degan xulosaga olib keladi. Kasbiy yo'naltirilgan vazifa deganda talaba nafaqat fan bo'yicha yangi ko'nikmalarni o'zlashtiribgina qolmay, balki kelajakdagi kasbiy faoliyati uchun zarur bo'lgan kasbiy malakalarni ham egallaydigan vazifa tushuniladi. Bunday maxsus tanlangan va kasbiy yo'naltirilgan amaliy topshiriqlar o'rganilayotgan materialning talabani kelajakdagi kasbiy faoliyatida muhimligini ko'rsatadi va shuning uchun fanni o'rganishda talabalarda katta qiziqish uyg'otadi.

Xulosa

Iqtisodiyot yo'nalishi talabalarining iqtisodiy axborot kompetentligini rivojlantirishda pedagogdan talab qilinadigan bilim va malakalar:

² <https://top-technologies.ru/ru/article/view?id=36505>

Pedagogik jihatdan mukammal bo'lishi ya'ni, tushuntirishning turli metod va vositalaridan foydalana bilishi, notiqlik, talabalarni darsga qiziqтира bilish, pedagogik texnologiyalardan o'rinli foydalana bilish, o'qitish jarayonida auditoriyani ko'ra olish, bergan bilimlari natijasini ola bilish va shu kabilar.

Psixologik jihatdan har bir talabaning shaxs sifatidagi xususiyatidan kelib chiqib topshiriqlar berish, talablar qo'yish, auditoriyaning holatidan kelib chiqib darsni tashkil qilish va boshqalar.

Iqtisodiy bilimdonlik jihatidan iqtisodiy axborotlarni tahlil qilishi, iqtisodiy axborotlarni hayotiy misollar bilan tushuntira olishi, iqtisodiy axborotlarni qayta ishlay olishi, zamonaviy texnik va dasturiy vositalardan foydalana olishi, talabalarni kasbiga qiziqтира olishi, iqtisodiy jarayonlarni qiziqarli va ko'rgazmali ko'rinishda yetkaza olishi talab qilinadi.

Yuqorida sanab o'tilgan xususiyatlarni o'zida jamlagan pedagoglar faoliyati talabalarning iqtisodiy axborot kompetentligini rivojlantiruvchi asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ЦИФРОВОМ ОБРАЗОВАНИЕ Мамаражабов М.Э, педагогика фанлари дотори, профессор.
2. "Kreativ ta'lim: innovatsiya va samaradorlik" mavzusidagi xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiyasi, (2024-yil 4-iyun, Toshkent, O'zbekiston) materiallari.
3. Годочкин Е.Ю. Проблемы преподавания информатики и информационных технологий экономическим специальностям в ВУЗах / Е. Ю. Годочкин.
4. Информационные технологии управления. Учебник для ВУЗов Уткин В.Б., Балдин К.В., ИЦ Академия, 2008
5. "ZAMONAVIY FAN VA TALIM TARBIYA: MUAMMO, YECHIM, NATIJA" ilmiy-amaliy onlayn konferensiya materiallari 2020. № 1. (27-OKTYABR 2020 YIL)
6. Информационная компетентность: фундаментальный подход Очиров Михаил Надмитович доктор педагогических наук, профессор кафедры геометрии Бурятского государственного университета. Лобсанова Оюна Анатольевна преподаватель кафедры информационных технологий Бурятского государственного университета.
7. Корнева, О. С. Формирование информационной компетентности будущих экономистов на основе концепции фундирования [Текст] / О. С. Корнева // Ярославский педагогический вестник. – ЯГПУ, 2012. – Т. II. – № 3. – С. 143–147.
8. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
9. Перспективы развития непрерывного образования [Текст] / под ред. Б. С. Гершунского. – М. : Педагогика, 1990.
10. А.Х.Ражабов. Talabalarning iqtisodiy axborot kompetentligini rivojlantirishdagi muammolar.
11. А.Х.Ражабов IQTISODIYOT YO'NALISHIDA TA'LIM OLAYOTGAN TALABALARNING AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANA Olish DARAJASINI OSHIRISH
12. <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnaya-kompetentnost-fundamentalnyy-podhod>